

JO ACUSO!

EL FAR
39

© 2019 Valèria Gaillard, per l'edició i la traducció

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: març de 2019

ISBN: 978-84-17214-66-1

DL B 5626-2019

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Émile Zola

JO ACUSO!

La veritat en marxa

Edició i traducció
de Valèria Gaillard

 Angle Editorial

TAULA

- 9 INTRODUCCIÓ. Una qüestió de justícia,
per Valèria Gaillard

JO ACUSO! La veritat en marxa

- 29 Pròleg
33 Senyor Scheurer-Kestner
43 La confraria
51 El judici
63 Carta a la joventut
79 Carta a França
97 «Jo acuso...!»
121 Declaració davant del jurat
135 Carta al Sr. Brisson, president del Consell de Ministres
145 Justícia
157 El cinquè acte
165 Carta a l'esposa d'Alfred Dreyfus
171 Carta al senat
183 Carta al senyor Loubet, president de la República

INTRODUCCIÓ

UNA QÜESTIÓ DE JUSTÍCIA

«És un drama superb, del qual no pots comprendre la grandesa tràgica». Émile Zola escrivia aquestes paraules a la seva dona, Alexandrine, el 13 de novembre de 1897, quan va conèixer, a través del vicepresident del Senat, Scheurer-Kestner, les proves aclaparadores de la innocència d'Alfred Dreyfus, un capità jueu que, tres anys abans, havia estat condemnat a cadena perpètua per alta traïció. Novel·lista de raça, escriptor extravertit, atent a tots els abusos que patia el poble francès en plena revolució industrial, de seguida va ensumar la dimensió èpica de la tempesta que estava sacsejant el seu país. Així, doncs, va posar fil a l'agulla per denunciar aquella gran injustícia que les autoritats es negaven a veure, engegades pels prejudicis, els interessos polítics i les pors. I ho va fer d'una manera gairebé teatral, fuetejant els lectors en una sèrie d'articles de marcat to polèmic, i animat per la força que li conferia la convicció en la trans-

condènciació de la seva tasca. Aquí comença la implicació de Zola en un dels escàndols més sonats de la història moderna d'Europa: l'afer Dreyfus. El cas judicial, que va derivar en un procés polític, va abastar dotze anys, del 1894 al 1906, quan finalment es va rehabilitar el militar. Dotze anys de lluita per la veritat i la justícia en la qual Zola va jugar un paper determinant.

La metàfora il·lustrada de la llum, que s'obre camí entre les tenebres de la irracionalitat i la superstició arcaïques, apareix de manera recurrent en els textos periodístics de Zola, considerat el primer intel·lectual en el sentit modern del terme. Efectivament, el mot *intel·lectual* —que fins aleshores havien usat com a adjectiu Saint-Simon i Maupassant— adquireix categoria de substantiu en boca de Georges Clemenceau. El polític i periodista d'esquerres l'utilitza per designar el grup d'escriptors que es mobilitzen i signen un manifest en favor del capità Dreyfus. De la seva banda, el polític i periodista de dretes Maurice Barrès el repren, aquest cop en sentit pejoratiu. El paper dels intel·lectuals a l'hora d'esperonar l'opinió pública va ser clau en l'afer Dreyfus, el primer capítol de la història en què la premsa tindrà una incidència directa en els esdeveniments. De fet, l'única arma

que es va poder esgrimir en aquest assumpte, que d'entrada estava dat i beneït, va ser l'opinió pública, esperonada a través dels diaris, i per això calien plomes esmolades com la de Zola.

Els fets

El mateix any que el president de la República francesa, Sadi Carnot, és assassinat per un anarquista italià, arriba a la Secció d'Estadístiques —el Servei d'Intel·ligència Militar—, a finals de setembre de 1894, una carta adreçada al coronel Von Schwartzkoppen, l'agregat militar a l'ambaixada alemanya a París: «Sense notícies que m'indiquin que em desitja veure, li adreço, Senyor, algunes informacions interessants: 1r. Una nota sobre el fre hidràulic de 120 i la manera com es comporta aquesta peça; 2n. Una nota sobre les tropes de cobertura (el nou pla aportarà algunes modificacions); 3r. Una nota sobre una modificació a les formacions de l'artilleria; 4t. Una nota relativa a Madagascar; 5è. El projecte de manual de tir de l'artilleria de campanya (14 març 1894). Aquest document és extremadament difícil d'aconseguir i només el puc tenir a la meva disposició uns quants dies...». Aquest *bordereau*, o llista, l'ha trobat la dona de fer

feines —espia francesa— a la paperera del coronel alemany, i l'ha lliurat al Servei d'Estadístiques.

L'avís que hi ha un espia dins l'Estat Major de seguida arriba al ministre de la Guerra, el general Mercier, i només per la cal·ligrafia dedueixen que l'autor de la llista és Alfred Dreyfus, un oficial jueu d'origen alsacià de trenta-cinc anys destinat a l'Estat Major. Està casat i viu en un apartament a l'avinguda Trocadero de París, amb la seva dona i els seus dos fills, un nen de tres anys i una nena de vint mesos. El 15 d'octubre és detingut i assetjat per l'oficial Du Paty de Clam, que per tots els mitjans intenta arrencar-li una confessió. Dreyfus, però, persisteix a declarar-se innocent. De fet, al principi no sap ni de què se l'acusa perquè ell no és l'autor del *bordereau*. El 28 de novembre, abans que se celebri el consell de guerra, el general Mercier es declara convençut de la culpabilitat de Dreyfus en un article a *Le Figaro*. Del 19 al 21 de desembre se celebra un consell de guerra a porta tancada que el condemna per unanimitat. L'única prova? Aquest *bordereau* sobre el qual els experts en cal·ligrafia no s'acaben de posar d'acord. El militar és degradat en un acte públic d'un gran impacte mediàtic, i tot seguit el reclouen a perpetuïtat a l'illa del Diable, a la Guaiana francesa, acusat d'alta traïció.

Al principi ningú qüestionava la condemna, que compta amb el vistiplau de l'opinió pública, però la intriga judicial fa un gir quan el coronel Marie-Georges Picquart, implicat des de l'inici en l'acusació a Dreyfus, i promogut a cap de la Secció d'Estadístiques, intercepta per atzar, el març de 1896, un telegrama del general alemany Schwartzkoppen adreçat al comandant Esterhazy, i posa en marxa una investigació. És l'anomenat cas de «le petit bleu», que era com s'anomenaven aleshores els telegrams. Poc després, informa el seu superior, el general Boisdeffre, que l'escriptura d'Esterhazy és la mateixa que la del *bordereau*, tot concloent que es tracta de la mateixa persona i, per tant, l'espia és en realitat Esterhazy. Paral·lelament, denuncia que el dossier secret sobre el qual s'ha basat la condemna de Dreyfus no conté cap prova en contra del capità.

El novembre del mateix any, i pressionat pels seus superiors, el comandant Henry completa aquest dossier secret amb una falsificació en què fa aparèixer el nom de Dreyfus en diverses cartes compromeses. El mateix mes, Picquart, convertit en una figura molesta per als alts comandaments de l'exèrcit, és enviat en missió: primer a l'est de França i després a la llunyana Tunísia. Tement per la seva vida, el juliol de 1897 informa de la seva

descoberta el seu amic Louis Leblois, advocat. Aquest, al seu torn, en parla a Scheurer-Kestner, vicepresident del Senat, i comença així una campanya a favor de la revisió del judici. Per la seva banda, el germà del condemnat, Mathieu Dreyfus, publica a la premsa una carta oberta al ministre de la Guerra, en la qual acusa Esterhazy de ser l'autèntic autor del *bordereau*, i s'obre una investigació. El 25 de novembre, Zola, alertat per Scheurer-Kestner, publica el seu primer article a favor de Dreyfus a *Le Figaro*.

A principis de 1898, Esterhazy pren la iniciativa i demana ser jutjat seguint els consells de la Secció d'Estadístiques, dirigida ara pel cap de batalló Henry, el mateix que ha falsificat proves. El consell de guerra —una farsa en tota regla— resol l'absolució d'Esterhazy per unanimitat. La seva condemna hauria significat la revisió del procés de Dreyfus. El mateix dia que Zola publica «J'accuse...!» a *L'Aurore*, exigint amb virulència la revisió del judici de capità, el 13 de gener de 1898, el coronel Picquart és empresonat al Mont-Valérien, acusat d'haver falsificat una prova contra Esterhazy, «le petit bleu», per inculpar-lo. Hi romandrà retingut durant seixanta dies. El 7 de juliol del mateix any, l'aleshores ministre de la Guerra, Cavaignac, afirma en un discurs a la Cambra de Diputats que té les

proves definitives de la culpabilitat de Dreyfus: tres documents extrets del dossier secret. En una carta del 9 de juliol de 1898 adreçada al president del Consell, Picquart, ja expulsat de l'exèrcit, denuncia que dos d'aquests documents no afecten Dreyfus i que el tercer és una falsificació.

Davant d'aquesta acusació, el ministre posa una denúncia contra Picquart, que és detingut i empresonat a la Santé durant onze mesos. El polític socialista Jean Jaurès posa en marxa aleshores una campanya a la premsa per denunciar la falsedat de les proves, mentre que Henry, finalment descobert, se suïcida al Mont-Valérien el 31 d'agost, on estava detingut per ser interrogat. Tot plegat precipita la dimissió del ministre Cavaignac, el 3 de setembre de 1898. El 27 d'octubre del mateix any, i enmig d'una gran tensió política i social, el Tribunal Suprem accepta finalment la petició de revisió del judici del 1894, i decideix obrir una investigació. El segon consell de guerra té lloc el 7 d'agost de 1899. Dreyfus es troba en un estat de salut lamentable ateses les condicions infrahumanes del seu empresonament. De fet, el tenen reclòs amb unes mesures de seguretat fora mida, engrillonat pels turmells al llit durant bona part del dia. Els dreyfusistes reben una galleda d'aigua freda: Dreyfus és condemnat

de nou a deu anys de presó amb «circumstàncies atenuants». El 19 de setembre, el president de la República, Émile Loubet, indulta Alfred Dreyfus per motius humanitaris.

El 24 de desembre de 1900, el Senat vota una llei d'amnistia que protegeix els militars i civils responsables del complot contra Dreyfus de qualsevol persecució penal. No serà fins al 12 de juliol de 1906, després del triomf electoral dels radicals socialistes encapçalats per Jean Jaurès, que el Tribunal Suprem anul·larà els dos consells de guerra i la Cambra votarà una llei per reintegrar Dreyfus a l'exèrcit amb el grau de cap d'esquadró, com també Picquart amb el de general de brigada. Zola, però, no tindrà el plaer de presenciar aquest darrer acte: va morir per una intoxicació de monòxid de carboni a casa seva el 29 de setembre del 1902. Encara ara els historiadors no es posen d'acord sobre si va ser un accident o un assassinat.

El context històric

Cal tenir present el context històric en el qual es desenvolupa l'afer Dreyfus, marcat per la derrota de França davant d'Alemanya a la guerra de 1870, i que va suposar la pèrdua d'Alsàcia i la Lorena.

JO ACUSO!

La veritat en marxa

Qui podia esperar que un consell de guerra desfés el que un altre consell de guerra havia fet abans?

Ja no em refereixo a la tria dels jutges. La idea superior de disciplina que corre per la sang dels soldats no és suficient per qüestionar la seva capacitat d'equitat? Qui diu disciplina diu obediència. Després que el ministre de la Guerra, el responsable màxim, establís públicament, entre les aclamacions de la representació nacional, l'autoritat del que ja havia estat jutjat, com es pot pretendre que un consell de guerra faci un desmentit formal? Jeràrquicament és del tot impossible. El general Billot va influir en els jutges amb la seva declaració, i aquests van jutjar com aquell qui va al camp de batalla, sense raonar. L'opinió preconcebuda que van aportar des de la seva posició és, evidentment, la següent: «Dreyfus ha estat condemnat per un delictes de traïció per un consell de guerra; per tant, és culpable, i nosaltres, un consell de guerra, no podem declarar-lo innocent: sabem, doncs, que reconèixer la culpabilitat d'Esterhazy seria proclamar la innocència de Dreyfus». Ningú els podia treure d'aquí.

Van pronunciar una sentència iniqua que pesarà per sempre més sobre els nostres consells de guerra, i que a partir d'ara farà sospitar de totes les seves

decisions. El primer consell de guerra segurament va ser poc intel·ligent, però el segon és directament criminal. La seva excusa, insisteixo, és que el responsable suprem havia declarat que el judici era inapel·lable, sacrosant i superior als homes, de manera que els subordinats no podien dir el contrari. Ens parlen de l'honor de l'exèrcit, volen que l'estimem, que el respectem. Ah! És clar, sí, l'exèrcit s'alçaria davant de qualsevol amenaça, defensaria el territori francès, representa el poble sencer i només ens inspira afecte i respecte. Però no es tracta de l'exèrcit, la dignitat del qual precisament volem defensar en el nostre afany de justícia. Es tracta del sabre, l'amo que potser ens donaran demà. I besar devotament l'empunyadura del sabre, de Déu, ni parlar-ne!

Ja ho vaig demostrar en una altra ocasió: l'afer Dreyfus era l'afer del Ministeri de la Guerra; un oficial de l'Estat Major, denunciat pels seus companys de l'Estat Major, condemnat per la pressió dels caps de l'Estat Major. De nou, no el poden declarar innocent sense que l'Estat Major sigui culpable. Per això, les oficines del Ministeri, mitjançant tots els mitjans imaginables, a través de campanyes de premsa, comunicats, influències, van encobrir Esterhazy per condemnar un segon cop

Dreyfus. Quina neteja que hauria de fer el govern republicà en aquesta jesuïteria, tal com l'anomena el mateix general Billot! On és el gabinet realment fort i de patriotisme savi que s'atreveixi a refundar i renovar-ho tot? Conec molta gent que, davant d'una possible guerra, tremola d'angoixa només de pensar en quines mans es troba la defensa nacional! I en quin niu de baixes intrigues, de conxorxes i dilapidacions s'ha convertit aquest asil sagrat on es decideix la sort de la pàtria! Ens quedem esma-perduts davant de la situació terrible que acaba de provocar l'afer Dreyfus, aquest sacrifici humà d'un infeliç, d'un «porc jueu»! Ah! Quin devessall de ximpleria i demència es barreja aquí, imaginacions delirants, pràctiques de policia de pa sucat amb oli, costums d'inquisició i tirania, el caprici d'uns quants engalonats que trepitgen la nació amb les seves botes, fent-li empassar el seu clam de veritat i de justícia, amb el pretext enganyós i sacríleg de la raó d'Estat!

També és un crim haver-se recolzat en la premsa immunda, haver-se deixat defensar per tota la xusma de París que triomfa insolent davant la desfeta del dret i la simple honestedat. És un crim haver acusat d'inestabilitzar França els qui la volen generosa, al capdavant de les nacions lliures i jus-

tes, quan un mateix ordeix un complot infame per imposar l'error davant del món sencer. És un crim manipular l'opinió pública, utilitzar-la i pervertir-la en favor d'una campanya mortal fins a fer-la embogir. És un crim enverinar els petits i els humils, enaltir les passions reaccionàries i intolerants que s'amaguen rere l'odiós antisemitisme, que provocarà la mort de la gran França liberal dels drets de l'home, si abans no la curen. És un crim explotar el patriotisme per fomentar l'odi i, ras i curt, és un crim convertir el sabre en el Déu modern, quan tota la ciència humana s'esforça en la tasca venidora de veritat i justícia.

Aquesta veritat i justícia que desitgem amb tanta passió, quina angoixa veure-les bufetejades d'aquesta manera, menystingudes i ofuscades! Ja m'imagino el daltabaix que deu produir-se en l'ànima del Sr. Scheurer-Kestner, i estic convençut que acabarà per sentir un remordiment: el de no haver-se comportat revolucionàriament el dia de la interpel·lació al Senat i no haver buidat el pap per posar fi a aquesta farsa. Ha estat l'honestedat personificada, un home de vida lleial, convençut que la veritat es bastava a ella mateixa, sobretot quan li apareixia esclatant a plena llum del dia. Per què capgirar-ho tot si aviat brillaria el sol? I és per aquesta serenitat

confiada que ara pateix un càstig ben cruel. Passa si fa no fa el mateix amb el tinent coronel Picquart, que, empès per un sentiment d'alta dignitat, no va voler publicar les cartes del general Gonse. Aquests escrúpols l'honoren encara més perquè, mentre era respectuós amb la disciplina, els seus superiors el cobrien de fang i instruïen ells mateixos el seu procés de la manera més inesperada i ultratjant. Hi ha dues víctimes, dues persones valentes, dos cors simples, que es van encomanar a Déu mentre el diable actuava. I hem contemplat, pel que fa al tinent coronel Picquart, aquest espectacle innoble: un tribunal francès, després d'haver deixat que el relator es carregués públicament un testimoni i l'acusés de totes les faltes possibles, va ordenar la porta tancada justament quan aquest testimoni va tenir l'oportunitat d'explicar-se i defensar-se. Jo dic que això és un crim més i que aquest crim despertarà la consciència universal. Decididament, els tribunals militars es fan una idea ben singular de la justícia.

Aquesta és, doncs, la pura veritat, senyor president, i és terrible, i quedarà com una taca en la seva presidència. Ja m'imagino que no té cap poder en aquest Afer, que és presoner de la Constitució i dels que l'envolten. Però això no l'eximeix del seu deure com a home, un deure sobre el qual haurà de

reflexionar i que haurà d'exercir. Això no vol dir, ni de lluny, que desconfiï del triomf. Ho repeteixo amb una certesa encara més vehement: la veritat està en marxa i res no l'aturarà. L'Afer no ha començat fins avui, perquè només avui les posicions estan clares: d'una banda, els culpables que no volen que es faci la llum; de l'altra, els justiciers que donaran la seva vida perquè es faci. Quan s'oculta la veritat sota terra, aquesta es concentra, pren una força explosiva tan gran que, el dia que esclata, ho fa saltar tot pels aires. Ja veurem si no s'acaba de preparar, per a més endavant, el desastre més sonat.

*

Però la carta és llarga, senyor president, i ja és hora de concloure.

Jo acuso el tinent coronel Du Paty de Clam d'haver estat l'artífex diabòlic de l'error judicial, vull creure que inconscientment, i d'haver defensat després la seva obra nefasta durant tres anys, mitjançant les maquinacions més delirants i culpables.

Jo acuso el general Mercier d'haver estat còmplice, encara que sigui per feblesa de caràcter, d'una de les iniquitats més grans del segle.

Jo acuso el general Billot d'haver tingut entre les mans proves evidents de la innocència de Dreyfus

i d'haver-les silenciats, d'haver-se erigit com a culpable d'aquest delictes de lesa humanitat i de lesa justícia amb fins polítics i per salvar l'Estat Major compromès.

Jo acuso el general de Boisdeffre i el general Gonse de ser còmplices del mateix delictes; un segurament per passió clerical, l'altre potser per aquest esperit corporatiu que fa del Ministeri de la Guerra l'Arca Santa, inatacable.

Jo acuso el general De Pellieux i el comandant Ravary d'haver realitzat una investigació perversa, i per això entenc que de la més monstruosa parcialitat, de la qual tenim, amb l'informe del segon, un imperible monument de cànida audàcia.

Jo acuso els tres experts en escriptures, els senyors Belhomme, Varinard i Couard, d'haver signat informes falsos i fraudulents, a menys que un examen mèdic no els declari afectats per una malaltia de la vista i del raciocini.

Jo acuso el Ministeri de la Guerra d'haver promogut a la premsa, sobretot a *L'Éclair* i a *L'Écho de Paris*, una campanya abominable per manipular l'opinió pública i encobrir els seus propis errors.

Finalment, jo acuso el primer consell de guerra d'haver violat el dret en condemnar un acusat amb una prova que va romandre secreta, i acuso el

segon consell de guerra d'haver ocultat aquesta illegalitat, per decret, cometent al seu torn el delicta jurídic d'absoldre conscientment un culpable.

Sostinc aquestes acusacions en ple coneixement dels articles 30 i 31 de la Llei de Premsa del 29 de juliol de 1881, que castiga els delictes de difamació. I m'hi exposo voluntàriament.

Respecte a les persones que acuso, no les conec ni les he vistes mai, no sento per elles cap mena de rancúnia ni odi. Per a mi no són més que entitats, esperits de perversió social. I l'acte que aquí acompleixo és tan sols un mitjà revolucionari per accelerar l'explosió de la veritat i de la justícia.

Només tinc una passió, que es faci la llum en nom de la humanitat que ha sofert tant i que té dret de ser feliç. La meva protesta encesa no és sinó un clam de la meva ànima. Que s'atreveixin a dur-me davant dels tribunals i que una investigació es dugui a terme a plena llum del dia.

De moment, espero.

Accepti, senyor president, l'expressió del meu sincer respecte.